

<https://doi.org/10.15407/economyukr.2025.09.094>

УДК 339.924

JEL: F15

Л.Л. КІСТЕРСЬКИЙ, д-р екон. наук, проф., заслужений діяч науки і техніки України, професор кафедри міжнародних економічних відносин Донецький національний університет імені Василя Стуса вул. 600-річчя, 21, 21027, Вінниця, Україна
Директор Інституту міжнародного ділового співробітництва вул. Лютеранська, 21/12, оф. 25, 01024, Київ, Україна
e-mail: l.kistersky@iprgroup.info
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5993-763X>

ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ ДЛЯ ПОДОЛАННЯ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Рецензія на книгу: Радзівєвська С.О. Торговельна інтеграція України у світове господарство.

Моногр. Київ, ТОВ «ТРОПЕА», 2024. 380 с. ISBN 978-617-8268-39-8

Проаналізовано зміст монографії, присвяченої обґрунтуванню необхідності перегляду управлінського потенціалу України в умовах ідеологічної трансформації глобальних торговельно-економічних процесів. Зазначено, що в рецензованій праці розкрито концептуальні засади розвитку інтеграційно-дезінтеграційних процесів у контексті трансформації світового господарства, поглиблено теоретико-методологічні основи і розроблено практичні рекомендації, спрямовані на підвищення ефективності державного регулювання розвитку інтеграційного потенціалу України з метою його повноцінної реалізації в умовах наближення до Європейського Союзу.

Ключові слова: інтеграційні процеси; інтеграційний потенціал держави; державне регулювання; державна політика; національне господарство; суверенітет; міжнародна торгівля; соціально-економічний розвиток; регіональна інтеграція; торговельні угоди; європейська інтеграція; відновлення України.

Ц и т у в а н н я: Кістерський, Л. (2025). Потенціал України для подолання глобальних викликів. Рецензія на книгу: Радзівєвська С.О. Торговельна інтеграція України у світове господарство. *Економіка України*. 68. 09(766). 94-101. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2025.09.094>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2025. Рецензія опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

Найважливішою особливістю розвитку світової економіки кінця ХХ — початку ХХІ ст., яка впливає на ефективність функціонування національних економічних систем, є суперечливий і складний перебіг процесів міжнародного поділу праці, інтернаціоналізації суспільного виробництва, що реалізується в розвитку інтеграційно-дезінтеграційних процесів. Очевидно, що в основі обох понять — як міжнародного поділу праці, так і інтернаціоналізації суспільного виробництва — лежить поняття «національна держава», де головним проявом і фундаментом процесу інтернаціоналізації є економічний обмін між країнами, заснований на міжнародному поділі праці. Зрозуміло, що первинними є процеси міжнародного поділу праці та інтернаціоналізації, вторинними — процеси міжнародної економічної інтеграції. З огляду на це, вагомим є той факт, що саме держава в сучасних умовах загострення конкурентного протистояння і міжфазового періоду турбулентності й невизначеності, як і раніше, може запроваджувати як ліберальну, так і протекціоністську політику щодо реалізації інтеграційного потенціалу країни і розвитку її зовнішньоекономічних відносин.

У цьому зв'язку варто звернути увагу на те, що держава, реалізуючи інтеграційний потенціал, може не тільки не одержувати певні доходи, але й зазнавати збитків. Торговельна інтеграція здатна відігравати як стабілізуючу, так і дестабілізуючу роль у розвитку національної економіки, а відповідно й зовнішньоекономічні зв'язки можуть по-різному впливати на конкурентоспроможність країни та її суверенітет.

Отже, актуальність теми рецензованої монографії С. Радзівської (2024), у якій обґрунтовано необхідність перегляду управлінського потенціалу України щодо розвитку інтеграційно-дезінтеграційних зв'язків в умовах трансформації світового господарства, є надзвичайно злободенною і стратегічно важливою.

Дослідженню торговельної інтеграції України присвячено багато фундаментальних праць, і рецензована монографія містить досить детальний огляд як вітчизняних, так і іноземних джерел за значний період, що дозволило авторці проаналізувати ситуацію в репрезентативній динаміці. Проте в попередніх напрацюваннях явно недостатня увага приділялася проблемам формування, розвитку, повноцінного використання інтеграційного потенціалу держави, а також різним аспектам державного регулювання розкриття і реалізації інтеграційного потенціалу країни в умовах ідеологічної трансформації глобальних торговельно-економічних процесів.

Структура рецензованого видання є чітко продуманою. Монографія включає п'ять розділів, у яких послідовно й аргументовано розглядаються окреслені питання, а кожен розділ завершується висновками.

У першому розділі монографії — «Концептуальні засади розвитку інтеграційно-дезінтеграційних процесів» — виявлено вплив міжнародного поділу праці, інтернаціоналізації суспільного виробництва і трансформації національної державності на особливості становлення й перебігу інтеграційно-дезінтеграційних процесів, а також глибоко і всебічно обґрунтовано провідну роль у їх розвитку національної держави.

На погляд С. Радзівської, дослідження розвитку інтеграційного потенціалу національної економіки з метою його підвищення вимагає аналізу участі нашої держави в міжнародному поділі праці та є інтегральною частиною ефективного використання її економічного потенціалу, структура якого включає природно-ресурсний, виробничо-технологічний, трудовий, науково-технічний елементи. Дослідниця слушно зазначає, що інтеграційний потенціал України якнайкраще реалізується за умови продуктивного використання зазначених видів економічного потенціалу нашої держави, які є тісно взаємопов'язаними між собою, у її зовнішньоекономічних відносинах. Економічний потенціал входить до інтеграційного потенціалу лише в тій частині, в якій він є комплементарним до економік країн, з якими відбуваються інтеграційні процеси.

У цьому ж розділі також зазначається, що основним чинником посилення інтеграційних процесів є впровадження досягнень науково-технічного прогресу та інформаційно-комунікаційних технологій. Цілком обґрунтовано авторка підсумовує, що новітній поділ праці, пов'язаний з розгортанням Четвертої промислової революції, а відповідно й з процесами індустріалізації та постіндустріалізації країн, вимагає термінового здійснення реіндустріалізації України як для функціонування національної економіки в постіндустріальному глобалізованому світі в цілому, так і з метою повноцінної реалізації інтеграційного потенціалу нашої держави зокрема.

Як відомо, розвиток інтеграційного потенціалу визначається впровадженням нових технологічних укладів та інформаційно-комунікаційних технологій, які посилили значення чинника приналежності країн світу до різних цивілізацій і включили його дію до процесів інтеграції. Цивілізаційна багатоманітність і матеріальне розшарування людства, що активізуються, дозволили обґрунтувати висновок про можливість посилення в інтеграційних процесах конфронтацій і зіткнень, досягнення в результаті інтеграційних процесів не тільки стану єдності світу, але й формування в ньому конфліктних блоків країн, здатних до війн нового покоління і військових зіткнень, що гальмує розвиток не лише інтеграційного потенціалу держави, але і всієї національної економіки, негативно впливаючи на можливість відновлення, використання, підвищення ефективності її природно-ресурсного, виробничо-технологічного, трудового і науково-технічного потенціалів.

Результатом дослідження концептуальних засад розвитку інтеграційно-дезінтеграційних процесів на сучасному етапі розвитку світового господарства є доведення можливості виникнення конфліктів під час інтеграції у результаті розв'язання суперечностей, основною з яких є протиріччя між інтересами інтеграційного об'єднання як єдиного цілого і національними інтересами держав, що об'єднуються. Висловлюється думка, що конфлікт інтересів виникає тоді, коли в інтеграційних процесах інтереси окремих держав ігноруються внаслідок першочергового забезпечення задоволення інтересів об'єднання, що зароджує дезінтеграційні процеси. Також можливим є намагання одного із суб'єктів інтеграційної взаємодії впливати на процеси інтеграції так,

щоб утримувати решту суб'єктів у стані залежності й підпорядкованості своїм інтересам. Така ситуація виникає тоді, коли більш розвинуті економічні суб'єкти підтримують запровадження іншими суб'єктами об'єднання стратегії «наздоганяючого розвитку», продають їм свої технології старого технологічного укладу і запроваджують у себе новий технологічний уклад. Безсумнівно, така стратегія консервує залежність одних економічних суб'єктів від інших, фактично формуючи ієрархічну структуру їх взаємовідносин, з якою не всі учасники погоджуватимуться і для виходу з якої можуть утворювати інтеграційні блоки, здатні самостійно забезпечувати освоєння нових технологічних укладів, а не задовольнятися придбанням застарілих технологій у розвинутих економічних суб'єктів, тобто запроваджувати стратегію «випереджувального розвитку».

У другому розділі рецензованої монографії — «Теоретико-методологічні основи державного регулювання розвитку інтеграційного потенціалу країни» — доведено, що національна держава залишиться головним суб'єктом міжнародних відносин, а ефективність функціонування системи державного управління відіграватиме ключову роль у розвитку національної економіки.

У ході дослідження обґрунтовано авторське визначення й розкрито сутність державного регулювання розвитку інтеграційного потенціалу України як процесу впливу держави на перебіг інтеграційних процесів з метою підвищення соціально-економічного розвитку через повноцінну реалізацію економічного потенціалу України в зовнішньоекономічних відносинах з державами і регіональними об'єднаннями в умовах наближення до Європейського Союзу шляхом використання широкого спектра комплементарних державних політик, серед яких структурна, науково-технічна, промислова, інвестиційна, інноваційна, регуляторна, фінансова, валютно-курсова, грошово-кредитна, бюджетно-податкова, цінова, інтеграційна, зовнішньоторговельна, соціальна, аграрна, екологічна тощо, для забезпечення політичного, економічного, технологічного, фінансового, продовольчого, енергетичного та інших видів суверенітету.

Дослідниця доводить, що державне регулювання розвитку інтеграційного потенціалу України передбачає формулювання і своєчасне впровадження державних політик, спрямованих на досягнення певних державних завдань у процесі реалізації Угоди про асоціацію. С. Радзівська підкреслює, що прогрес досягається тоді, коли спостерігаються кращі макроекономічні, зовнішньоторговельні, технологічні, соціальні та інші показники функціонування національної економіки, що свідчить про ефективне використання інтеграційного потенціалу країни, унаслідок чого покращується рівень життя громадян / суспільства, гарантуються основні права людини, досягається суспільний добробут.

Використовуючи системно-синергетичний підхід, авторка переконливо доводить, що гармонізація національного господарства як складної системи пов'язана із забезпеченням стабільності її структури, отже, потребує контролю.

У цьому розділі особливо наголошується, що система державного управління є найважливішим елементом у складній системі національного господарства і має підтримувати цілісність і стабільність структури національної економіки. Слід також зазначити, що в цьому розділі розглянуто особливості реформування системи публічного управління і деталізовано історичний аспект трансформації системи державного управління України на шляху до Європейського Союзу.

Дослідниця слушно зазначає, що найважливіша ознака держави — її суверенітет, незалежність в ухваленні рішень. Очевидно, що відповідальність за реалізацію державою інтересів народу не знімається з держави при передачі нею частини своїх функцій як догори (на над- чи міжнаціональний рівень), так і донизу, але при цьому залишається актуальною проблема, яким чином це може бути виконано. У такому контексті на підтримку за-слуговує положення, яке трактує утворення наднаціональних органів управління не як втрату державами частини свого суверенітету, а як його реалізацію, за умови існування можливості відкликання передачі прав у разі незабезпечення досягнення поставлених цілей.

Авторка підкреслює, що зовнішня торгівля посідає особливе місце в розвитку України, економіка якої є не лише неконкурентоспроможною і на внутрішньому ринку, і на світових ринках, але й занадто відкритою, що є серйозним глобальним викликом для її функціонування в сучасному світі. Саме цій проблемі, яка ще більше загострюється в умовах глобальної турбулентності й посилення конкурентної боротьби, присвячено **третій розділ** рецензованого дослідження — «Трансформація розвитку інтеграційно-дезінтеграційних зв'язків України у світовому господарстві», — де з'ясовано передумови зародження й розвитку інтеграційного потенціалу України, проаналізовано наслідки участі держави в неоліберальній глобалізації і доведено необхідність посилення ролі держави в її господарському механізмі. У цьому розділі С. Радзівська продемонструвала, що в результаті активної участі в глобальних економічних процесах в умовах неоліберальної економічної ідеології Україна опинилась у глибокій кризі, її інтеграційний потенціал здебільшого зазнав кількісного, однак не якісного розвитку: економіка стала залежною від торгівлі сировиною на міжнародних ринках, перетворюючись на донора розвинутих держав центру.

Як слушно доводить С. Радзівська, підвищення ефективності державного регулювання реалізації інтеграційного потенціалу України в глобальному економічному просторі має здійснюватися шляхом зміцнення фінансового, технологічного, продовольчого суверенітету держави. У рецензованій монографії наголошено на важливості перегляду політик у національних інтересах, особливо в умовах, коли державне регулювання не встигає за технологіями, а політики держави під впливом глобалізації перебувають у постійній динаміці, трансформації і адаптації до нових умов.

Четвертий розділ дослідження — «Торговельні угоди як інструмент розвитку інтеграційного потенціалу України» — містить детальний аналіз

зовнішньоторговельних відносини України з Канадою, Сполученим Королівством Великої Британії і Північної Ірландії, Державою Ізраїль. Дослідниця аргументовано доводить, що процеси регіоналізації базуються на добровільності й обопільній зацікавленості національних держав у об'єднанні, ставлять своєю метою покращання можливостей забезпечення національного інтересу, тобто посилення, а не послаблення свого національного суверенітету, підвищення ефективності реалізації інтеграційного потенціалу, забезпечення кращих умов життя народу. З одного боку, утворення інтеграційних об'єднань має об'єктивний характер, що визначається дією закону міжнародного поділу праці, а з іншого — процес їх формування і розвитку залежить від тих домовленостей, які укладаються країнами, тобто має суб'єктивний характер.

У п'ятому розділі — «Україна на шляху до ЄС» — здійснено всебічний аналіз торговельної інтеграції між Україною та Європейським Союзом у рамках поглибленої і всеохопної зони вільної торгівлі (ПВЗВТ). Крім того, в останньому розділі відзначається, що своєчасна модернізація державних політик з фокусуванням на структурній перебудові національної економіки за прикладом Європейського Союзу сприятиме більш ефективному використанню інтеграційного потенціалу нашої держави завдяки розвитку внутрішнього виробництва і споживання, отриманню доходів від оподаткування торгівлі, залученню інвестицій у високотехнологічні галузі з метою здійснення неоіндустріального імпортозаміщення. Фактично, вдале використання системи податків і субсидій сприятиме як створенню умов для формування національних технологічних ланцюгів доданої вартості, так і більш ефективному регулюванню зовнішньої торгівлі, що також сприятиме захисту вітчизняних виробників на ринку України, підвищенню їх конкурентоспроможності на світових ринках, зростанню національної економіки, спрямованому насамперед на підвищення добробуту громадян.

Рецензована праця має значний потенціал для досліджень, публікацій і практичних рекомендацій для державних установ різного рівня. У подальшій науковій роботі з цієї тематики бажано глибше дослідити взаємозв'язки між економічним та інтеграційним потенціалами національної економіки, статистично обґрунтувати цей взаємозв'язок. У монографії слушно йдеться про те, що існує широка варіативність різних моделей держави і перенесення моделі до конкретних цивілізаційних умов іншої країни без адаптації до місцевих особливостей може призвести до деструктивних результатів. У такому контексті, на мою думку, авторці слід було глибше і детальніше зупинитися на висвітленні проблем реформування системи публічного управління й адміністрування в нашій державі.

На завершення необхідно зазначити, що науковий рівень і зміст виконаного дослідження свідчать про обізнаність С. Радзівської щодо предмета дослідження, володіння сучасним методичним інструментарієм, уміння опрацьовувати і надавати критичну оцінку значному масиву наукової інформації. У контексті сказаного вихід у світ рецензованої монографії, безперечно, є по-

мітною подією не лише для наукової громадськості, а й для економістів, політиків, управлінців, усіх, хто цікавиться актуальними проблемами як розкриття, так і реалізації управлінського потенціалу України в умовах ідеологічної трансформації глобальних торговельно-економічних процесів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Радзівська, С. (2024). Торговельна інтеграція України у світове господарство. Моногр. Київ, ТОВ «ТРОПЕА». 380 с.

Надійшла 22.07.2025

Підписана до друку 28.07.2025

REFERENCES

Radziyevska, S. (2024). Trade integration of Ukraine into the world economy. Monograph. Kyiv, TROPEA, LLC. 380 p.

Received on July 22, 2025

Signed for printing on July 28, 2025

Leonid Kistersky, Dr. Sci. (Econ.), Prof.,
Honored Worker of Science and Technology of Ukraine,
Professor of the Department of International Economic Relations
Vasyl' Stus Donetsk National University
21, 600-richchya St., Vinnytsya, 21027, Ukraine
Director of the Institute for International Business Development
21/12, Luteranska St., office 25, Kyiv, 01024, Ukraine

UKRAINE'S POTENTIAL TO OVERCOME GLOBAL CHALLENGES

Review of the book: *Radziyevska S.* Trade integration
of Ukraine into the world economy

The reviewed monograph analyzes the country's integration potential and its development in the process of foreign economic relations between its economic system and the systems of other states and regional blocks. The author expounds on the significance of the influence of technological progress and industrial development on the realization of the country's integration potential and emphasizes the growing role of the state in this process.

The reviewed work proposes a new comprehensive approach to studying the concept of state regulation of Ukraine's integration potential development through the full-blown actualization of economic potential in the context of the Ukraine-European Union Association Agreement implementation. The monograph contains an in-depth overview of Ukraine's trade relations with key integration partners, as well as a comprehensive analysis of trade integration between Ukraine and the European Union under the Deep and Comprehensive Free Trade Area Agreement.

In the context of Ukraine's post-war economic reconstruction, it is proposed to focus on protecting national interests through tariffs and non-tariff measures, by promoting export of goods that are competitive in terms of value, rather than price, thereby strengthening, primarily, the financial and technological sovereignty of Ukraine.

The study of the essence and specifics of integration processes allowed the author to reveal the conceptual principles of the development of the country's integration potential in the world economy, to substantiate the need to ensure the development of Ukraine's integration potential through the modernization of agricultural, environmental and social policies.

In view of Ukraine's future membership in the European Union, the specifics of trade integration between Ukraine and the EU have been studied, since the strategic guideline for improving Ukraine's integration potential should be based on the example of the EU, where one of the key factors is trade policy aimed at both the internal development of the Union and the strengthening of external relations.

Keywords: *integration processes; integration potential of the state; state regulation; public policy; national economy; sovereignty; international trade; socio-economic development; regional integration; trade agreements; European integration; recovery of Ukraine.*